

Forebyggelse, læring og systematisk monitorering skal bane vej for færre magtanvendelser

BØRNERÅDETS ANBEFALINGER TIL MAGTANVENDELSER OVER FOR BØRN OG UNGE, DER ER ANBRAGT UDEN FOR HJEMMET

Magtanvendelser er voldsomme.

Det fortæller 17 børn og unge, som er anbragt på børne- og ungehjem, i Børnerådets undersøgelse ”Det sætter spor resten af livet” fra 2025*.

På den ene side kan børnene og de unge godt forstå, at magtanvendelser er til for at passe på dem. På den anden side er magtanvendelser ubehagelige.

Magtanvendelser præger børnenes tillid til de voksne, som skal passe på dem. I nogle tilfælde øger magtanvendelser risikoen for retraumatisering af børn, som tidligere har oplevet fx vold i hjemmet.

Børnene og de unge sætter også ord på, at magtanvendelser er et vilkår, man må leve med på et børne- og ungehjem. Den oplevelse understøttes af data. I 2023 blev der indberettet 5289 magtanvendelser på tværs af de fem socialtilsyn og 290 (ud af 633 registrerede) børne- og ungehjem.

Som samfund anbringer vi de mest udsatte børn i statens varetægt. Det gør vi uden at stille nogen form for krav til hverken uddannelse, opfølgning eller monitorering af, hvordan magtanvendelser håndteres. Det skal vi gøre bedre!

Derfor er vi som Børneråd optaget af, at der stilles meget højere krav til forebyggelse og håndtering af magtanvendelser - med børnene og de unge i centrum.

Med afsæt i børnenes oplevelser, og den viden, der i øvrigt findes om magtanvendelser, lyder Børnerådets anbefalinger til politikerne:

Børnerådets anbefalinger

- 1) Nedbring antallet af magtanvendelser gennem forebyggelse, læring og opfølgning.
- 2) Styrk børnenes inddragelse.
- 3) Giv børn og unge en reel mulighed for at klage over magtanvendelser.
- 4) Lav et system til monitorering af magtanvendelser.

* Der er ved tidspunktet for offentliggørelse af rapporten forventede lovændringer på vej, som får indflydelse på regelgrundlaget. Det påtænkes blandt andet at ændre socialtilsynenes besøg på børne- og ungehjem efter barnets lov § 43 fra årlige besøg til besøg hvert tredje år, ligesom det forventes, at der sker en overgang til risikobaserede tilsyn. Derudover forventes det, at lov om voksenansvar ændres, så det fremover er pligtigt at anføre, hvorvidt barnets redegørelse indgår i indberetningen af magtanvendelsen eller ej, og om barnet har fået mulighed for at bidrage med sin redegørelse over forløbet. Slutteligt påtænkes det, at registreringspligten for magtanvendelser ændres fra 24 timer til 72 timer.

1 Nedbring antallet af magtanvendelser gennem forebyggelse, læring og opfølgning

Børnerådet mener, at vi skal arbejde for, at antallet af magtanvendelser nedbringes.

Forebyggelse

Der skal stilles eksplicitte krav til børn- og ungehjem om vedvarende at uddanne personalet i forebyggelse af magtanvendelser. Det skal ske gennem en national certificeringsordning, hvor børne- og ungehjem skal dokumentere deres faglige praksis omkring forebyggelse, håndtering og opfølgning på magtanvendelser. Certificeringen skal være en forudsætning for godkendelse af et tilbud på tilbudsportalen, som viser alle godkendte tilbud. Derudover skal forebyggelse af magtanvendelser have en central plads på grunduddannelsen for pædagoger.

Børnene og de unge understreger vigtigheden af en åben dialog og en god personlig relation mellem dem og personalet, så det bliver nemmere for personalet at se og forstå, hvordan de bedst forebygger.

Forebyggelse af magtanvendelser er ikke en medfødt færdighed hos mennesker, der arbejder på børne- og ungehjem. Det er en faglighed, som opbygges gennem faglig viden, uddannelse, feedback og et vedvarende organisatorisk og ledelsesmæssigt fokus.

Vi ved fra forskning¹ og praksis, at der kan gøres rigtig meget for at forebygge og undgå magtanvendelser. Fx viser Social- og Boligstyrelsens projekt om forebyggelse af voldsomme situationer og magtanvendelse på anbringelsessteder², at forebyggelse allerede starter i arbejdet med det grundlæggende børnesyn på børne- og ungehjemmene. Det betyder bl.a., at al personale - også vikarer og andet ikke-pædagogisk uddannet personale - skal introduceres til den organisatoriske tilgang, og at der skal være en bevidst pædagogisk tilgang til forebyggelse, som understøttes med et stærkt ledelsesmæssigt mandat.

Opfølgning

Det er uhyre vigtigt, at personalet på en relevant måde får repareret det tillidsbrud, som flere af børnene sætter ord på at opleve i forbindelse med en magtanvendelse. Det kræver solid pædagogisk faglighed og erfaring i en ophedet situation at have en konfliktnedtrappende tilgang, hvor man som personale (med mindst mulig magt) forhindrer et barn eller ung i at have stoffer på værelset eller at slå og sparke andre.

Efter magtanvendelsen skal der skabes et trygt rum for barnet eller den unge, hvor det får mulighed for at fortælle om sin oplevelse af situationen. Det skal ske med en voksen, som anerkender barnets oplevelse.

Der er desuden ofte også en vigtig opgave i at tage hånd om de børn og unge, der overværer en magtanvendelse. Det kan være nødvendigt at få talt om, hvordan det påvirker de børn, som ser eller lytter med - særligt hvis magtanvendelsen har været voldsom. Det skal ske uagtet, at børn og unge, som overværer magtanvendelser, ofte oplever, at magtanvendelserne er relevante og berettigede.

¹ Se VIVEs videnshæfte om evaluering af LA2u på voksenområdet:

https://www.sbst.dk/Media/638677704489925440/302043_Forebyggelse%20af%20magtanvendelse%20p%C3%A5%20botilbud%20for%20mennesker%20med%20udviklingsh%C3%A6mning_pdf-ua.pdf

² Social- og Boligstyrelsens projekt om forebyggelse af voldsomme situationer og magtanvendelse på anbringelsessteder:

<https://www.sbst.dk/projekter-og-initiativer/unge/forebyggelse-af-voldsomme-situationer-og-magtanvendelse-paa-anbringelsessteder>

2 Styrk børn og unges inddragelse

Børnerådet anbefaler, at børn og unge inddrages systematisk og kontinuerligt omkring regler og husorden på børne- og ungehjem.

Et af de bedste greb til at forebygge og skabe mest mulig tryghed omkring magtanvendelser, er inddragelse af børnene og de unge.

Børnene og de unge fortæller, at det er afgørende, at personalet er interesseret i deres perspektiver og har en nysgerrighed på, hvorfor de gør, som de gør.

Det skal være et krav, at børnene og de unge inddrages i udformningen af husordenen. Det gøres ved, at børnene og de unge kommer med inputs til regler i husordenen, og ved at de spørges til deres tanker om, hvordan magtanvendelser kan udføres mere skånsomt, og hvilke handlinger der virker konfliktnedtrappende. Man skal desuden på forhånd have en dialog om, hvordan der følges op på magtavendelser (herunder hvem det enkelte barn eller ung er tryk ved mv.).

Det er afgørende, at der på børne- og ungehjemmet arbejdes kontinuerligt med tillid. For når børnene oplever sig hørt og forstået i en konfliktsituation, vil det kunne reducere følelsen af uretfærdighed og frustration. Tillid mindsker også nødvendigheden af at bruge magt.

3 Giv børn og unge en reel mulighed for at klage over magtanvendelser

Børnerådet mener, at børn skal have ret til at klage over magtanvendelser med selvstændig partsstatus fra 10 år. På nuværende tidspunkt er det fra 12 år.

Barnets reelle mulighed for at klage over en magtanvendelse skal styrkes i praksis, så det harmonerer med partsstatusen efter barnets lov. Der skal desuden være en national opfølgning på børn og unges klager over magtanvendelser.

I Børnerådet konstaterer vi, at en alt for stor del af ansvaret for at gøre brug af klageretten er lagt over på barnet eller den unge selv. Ledelsen på børne- og ungehjemmet og anbringende kommune skal oplyse barnet om retten til at klage³.

Men derfra er det op til barnet selv at klage til den anbringende kommune, eller få hjælp af sine forældre eller andre til at klage. Den manglende støtte til barnet er et problem, fordi det øger risikoen for, at ulovlige magtanvendelser ikke bliver opdaget og taget hånd om.

Det skal derfor være en del af klagevejledningen, at det noteres i skemaet, om barnet er oplyst om sin ret til at klage. Dvs., at der skal tilføjes: "Har barnet modtaget klagevejledning?"

Børnene i undersøgelsen giver udtryk for, at de ønsker, at personalet undgår at være voldomme over for dem. Men det er ikke givet, at barnet ved, hvornår en magtanvendelse er over grænsen - og derfor ved at det er en mulighed at klage.

Vi mener derfor, at socialtilsynet bør have kompetencen til både at modtage klager og rådgive barnet om klagemuligheder. Lige nu ligger denne kompetence hos anbringende kommune, men det er netop socialtilsynet, der har ekspertisen og det nødvendige objektive udefra-blik. Det kræver dog øgede beføjelser til socialtilsynet, som lige nu ikke er realistiske pga. de politisk besluttede besparelser.

³ Bekendtgørelse om voksenansvar for børn og unge § 24, stk. 2 og 3.

Feltet omkring barnets redegørelse i indberetningsskemaet skal desuden gøres obligatorisk. På den måde skal et børne- og ungehjem angive, hvorfor barnets redegørelse ikke indgår i de tilfælde, hvor barnet ikke har ønsket at deltage i opfølgningen eller ikke har haft mulighed for det. Data fra socialtilsynene viser, at barnets redegørelse kun er vedlagt i 36 pct. af de indberettede magtanvendelser.

Vi skal tage børns ret til at klage over magtanvendelser alvorligt.

Derfor understreger Børnerådet behovet for en national opsamling på børns klager over magtanvendelser. Som det er nu, findes der intet overblik over, hvor ofte børn klager over magtanvendelser, hvad de klager over eller i hvilket omfang de får medhold mv⁴. Uden et overblik over børns klager har vi reelt ingen mulighed for at finde ud af, hvor tit der foretages ulovlige magtanvendelser. Det gør det meget svært at forebygge ulovlige magtanvendelser.

4 Lav et system til monitorering af magtanvendelser

Magtanvendelser er en meget voldsom handling over for anbragte børn og unge, fordi der er tale om et indgreb i deres personlige ukrænkelige frihed. Derfor har vi som samfund pligt til systematisk at følge med i udviklingen i brugen af magtanvendelser og indberetningspraksis herom.

Børnerådet ser tre vigtige områder, hvor den nationale monitorering af magtanvendelser skal styrkes.

- 1. Systematisk national monitorering af indberetning af magtanvendelser og klager over magtanvendelser** skal danne grundlag for læring og praksisforbedringer på tværs af området. Det er helt afgørende, at en central instans monitorerer området og har beføjelser til at sætte ind, hvis udviklingen går den forkerte vej. Når børnene i undersøgelsen kalder på åbenhed og et ønske om ikke at føle sig forkerte, skal det selvfølgelig også afspejle sig i systemet. Børnene skal mærke, at de ikke er alene i systemet, at de bliver taget seriøst, og at der fra centralt hold overvåges og følges op.
- 2. Registrering af magtanvendelser skal være langt mere systematiske og foregå i en samlet digital løsning, så fejlkilder undgås.** Indberetningen sker i dag over tre trin - primært baseret på manuel indtastning. Første indtastning sker i skemaet digitalt eller i håndskrevet form ude på børne- og ungehjemmet. Derefter sendes det til socialtilsynet, som taster oplysningerne ind i sine egne databaser. Indtastningspraksis er forskellig på tværs af de fem socialtilsyn.
- 3. Børne- og ungehjems forebyggelse, håndtering og opfølgning på magtanvendelser skal fortsat være et kriterie for iværksættelse af et riskobaseret tilsyn.** Tilsynet har en kæmpe betydning for, at der er retssikkerhed for børnene i form af skånsom og forebyggende praksis for håndtering af magtanvendelser. Socialtilsynet vil fremadrettet kun besøge børne- og ungehjem hvert tredje år, eller hvis børne- og ungehjemmet slår ud på konkrete risikofaktorer. Det er helt afgørende, at børne- og ungehjems systematiske arbejde for at forebygge og håndtere magtanvendelser kommer til at indgå i det riskobaserede tilsyn.

Om Børnerådet

Børnerådet arbejder for at sikre børns rettigheder på baggrund af FN's Børnekonvention, og vi taler børn og unges sag i den offentlige debat. Vi er et statsligt råd, som er politisk og økonomisk uafhængigt, og vi rådgiver regering, Folketinget og andre myndigheder i spørgsmål om børns rettigheder.

⁴ Børnerådet har forsøgt at indhente data for klager over magtanvendelser hos KL, som ikke har et samlet antal.